

KALICI BİR DÜNYA BARIŞININ ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA İMKÂNI- “KANT’ÇI EBEDİ BARIŞ”

ZEHRA TATLI*

Özet: Barışın sağlanması ve korunması düşüncesinin, her zaman geçerliliğini koruması aslında pratik yaşamın yani savaşların bir sonucudur. İnsanlık tarihinin deneyimlemiş olduğu savaşlar çok büyük ekonomik, politik ve en önemlisi insani problemlere neden olarak içerisinde yaşadığımız dünyanın yeniden sorgulanmasına ve barış için yeni yollar aranmasına neden olmuştur. Kant doğrudan dünya barışını konu ediniş üzerine yazmış olduğu eseri “Ebedi Barış” ile çağdaş felsefe için çok önemli bir kaynaktır. Çağdaş dönem filozoflarından olan Habermas, Kant’ı referans alarak dünya üzerinde sağlanması istenen barış için kendi teorisini temellendirir. Bu anlamda Kant’a geri dönmemizi sağlayan ve Habermas’ın da iletişimsel eylem kuramının önemini arttıran etken 21. yy’da halen süren savaşlar ve bu savaşlara hala barışçıl çözüm bulunamamasıdır. Dolayısıyla bu bildiriyle amacım barış fikrinin aslında gerçekleşmeyecek bir hayal olmadığına bir nebze olsun ışık tutabilmektir.

Anahtar Sözcükler: Ulus, devlet, uluslararası hukuk, ebedi barış, barış, savaş, hoşgörü, iletişim.

---

* Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

KALICI BİR DÜNYA BARIŞININ ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA İMKÂNI- “KANT’ÇI EBEDİ BARIŞ”

Kant’ın dünyanın içerisinde bulunduğu savaş durumunun bitip dünya çapında bir barışın tesis edilmesi için kaleme almış olduğu “Ebedi Barış” yazısının tarihsel zemininde, 5 Nisan 1795’te Prusya ile Fransa arasında Basel’de imzalanan barış antlaşması yer almaktadır. Bu antlaşma tüm devletlerin aralarında hukuk aracılığıyla bir barışın sağlanacağı ve yine bizzat hukuk aracılığıyla sürekliliğini koruyacağı umudunu Kant’a vermiştir. Fakat Prusya ile Fransa arasında imzalanan bu barış antlaşması Kant’ın idealize ettiği anlamda bir dünya barışı antlaşması olmaktan ziyade bir mütarekedir. Zaten söz edileceği üzere Kant’ın barış teorisinde ideal bir dünya cumhuriyeti ve gerçekliğe daha uygun olan uluslar arası federal sistem yer alır.

Kant barış düşüncesini tesis ederken özelden genele doğru, tek tek bireylerden devlete doğru bir yükselişten hareket eder. Tek tek bireyler arasındaki ilişkiyi düzenleyen ve anlaşmazlıkları çözmeye çalışan bir sistem olan hukuk, tıpkı tek tek bireyler gibi olan devletler arasındaki ilişkilere de uygulanabilir. O halde hipotetik olarak tasarlanan toplumsal sözleşme öncesi doğa durumu devletlerin uluslar arası sözleşme öncesi durumu için de varsayılabilir. Kant, toplumsal sözleşme öncesi yaşadığı varsayılan doğa durumunu devletlere uyarlarken, devletlerin bizzat kendi ve diğer devletlerle olan durumunu tıpkı insanların doğa durumundaki gibi başı boş ve yabancı özgürlükleriyle yaşamaları olarak resmeder. “Devletlerin birbirleriyle ilişkilerinde savaşa açık yasaya aykırı durumdan kurtaracak akla uygun biricik yol, tek tek insanlar gibi, yabancı ve başıboş özgürlüklerinden vazgeçerek genel yasaların yaptırımı altına girmek ve devamlı gelişerek sonunda bütün dünya uluslarını kucaklayacak bir uluslar devleti kurmaktır”(Kant, 1984:240). Devletler doğa durumunda sürekli bir savaş ile değil fakat her an çıkacak olan bir savaş tehdidi içerisinde yaşarlar. Bu şartlarda insanlar ve dolayısıyla devletler kalıcı bir barışı garantileyen arayışlara girerler. Barışı garantilemek ise ancak yasalarla yani hukuk sistemi ile mümkün olacaktır. İnsanlar barışın sağlanması için bir takım bireysel haklarından vazgeçip aynı zamanda temsil edilmek üzere bir takım haklarını da bir yöneticiye devretme koşuluyla toplumsal sözleşmeyi kabul ederek hukuksal sistem içerisine girerler, yani devlet kurarlar.

“Bütün ahlaksal yasaların yüce mahkemesi olan akıl, savaşı hukuksal bir yol olarak kullanmayı lanetler; barış halini de mutlak bir sorumluluk olarak tanır; uluslar arası bir antlaşma olmaksızın barış durumunun da kurulması olanaksızdır”(Kant, 1984:239). Devletler doğa durumundan kurtulup toplumsal sözleşme aracılığıyla barış sağlayacak olan hukuksal durumu bizzat kendileri isteyecektir. Ona göre barışı istemek insan doğasında zaten vardır ve bu barış durumu sağlanırsa insan doğasına uygun davranmış olacaktır. İnsan yasal araçları kullanarak bir hukuk düzeni kurmak ister ve barışı yaratmaya çalışır. Akıl doğal olarak savaşa ahlaklı eylem olmadığı gerekçesiyle karşıdır, ahlaklı eylemde bulunmak insanda olanak olarak mevcuttur ve dolayısıyla barış da olanaklıdır. Bu

istem tıpkı doğa durumundan devleti kurmaya yönlendiren barış istemi gibi doğal olarak ortaya çıkacaktır.

Kant dünya üzerinde sağlanması istenen Ebedi Barış idesinde devletler arasında imzalanması planlanan hukukun dünya cumhuriyetini ve ona alternatif olarak da uluslar federasyonunu önerir. Bunun ilki olan dünya cumhuriyeti, cumhuriyetçiliği yönetim biçimi olarak benimseyen, aynı zamanda bir yöneticiye tabi olan bir küresel devlettir. İkincisi ise tek tek devletlerin herhangi bir yöneticiye tabi olmadan aralarında sözleşme imzalayıp oluşturacakları uluslar birliğidir. Devletler bu her iki teoride de bağımsızlıklarını belli oranda kaybedecekleri için başka bir cumhuriyetin egemenliğine ya da devletler üstü bir sözleşmenin dayatmasına girmeyi başlangıçta hiç istemeyeceklerdir. Bir dünya cumhuriyeti tasarımının tehlikelerinin ve olası sonuçlarının farkında olan Kant her ne kadar dünya cumhuriyetinin kurulmasından yanaysa da gerçekte mümkünlüğü açısından dünya cumhuriyetinin yerine ittifak fikrinin ikame edilebileceğini söyler.

Dünya cumhuriyeti ya da ulusların birliğinin özneleri tek tek devletlerdir. Devletler doğa durumunda yaşarken aklın barışı dayatması ve kendi rızaları doğrultusunda; hukuksal sözleşme yapmayı isterler. Bu bağlamda yapılacak olan sözleşme tıpkı doğa durumundan hukuksal duruma geçip bir devlet kuran tek tek bireylerin kendi bir takım haklarından vazgeçmeleri gibi, devletlerin de bir takım haklarından vazgeçmelerine neden olacaktır. Vazgeçilen bu hakların başında egemenlik olmak üzere devletin herhangi bir ihtilaf durumunda kendi karar verme ve uygulama hakkı da olacaktır. Bu durum devletlerin keyfi olarak başka herhangi bir devlete savaş açmasını önleyecek fakat aynı zamanda bağımsızlık derecesi de zedelenmiş olacaktır. Özellikle dünya cumhuriyeti fikrinde bağımsızlık barış idesi için büyük ölçüde feda edilmelidir. “Her devlet bir üst yasakoyucu ile bir astın (halk) ilişkisini gerektirdiğinden, bir devlet biçiminde bir arya gelmiş, birleşmiş türlü ulusların tek bir ulus oluşturmalarına olanak yoktur; aksi durumda temel varsayımınla çelişmeye düşülmüş olur; oysa, burada söz konusu olan, kendi sayıları kadar tek tek devletler meydana getiren ve bir tek devlet içinde erimeyen ulusların karşılıklı haklarıdır”(Kant, 1984:238). Kant bireyler için olduğu gibi, devletleri oluşturan uluslar için de, doğal durumda ve yasalardan yoksun olarak yaşamının, yalnızca komşulukları yüzünden bile, bir gözdağı yarattığını söyler. Bu devletlerden her biri, güvenliğini garanti altına almak için, hep birlikte, herkesin haklarını sağlayacak biçimde bir anayasa kurmalarını isteyebilir(Kant, 1984:239). Uluslararası bir anayasa oluşturarak güvenliğin garantilenmesi sürekli barışı da beraberinde getirebilir. Anayasa savaşa karşı olarak oluşturulursa barış sağlanmış olur. Kant için iyi bir hukuk önce devlet içerisinde adalet ve barış sağlanması ile oluşur.

Ulusların anayasalarının nasıl yapılması gerektiği hakkında Kant kesin bir ifade ile cumhuriyetçiliği savunur. Ona göre cumhuriyetçi anayasa bir ulusun ve devletler arası ilişkilerin bütün yasalarına temel olmalıdır(Çörekçioğlu, 2010:10). “Cumhuriyetçi anayasa, hukuk idesinin kaynağından geldiğine göre, kaynağının arılığından başka, dilediğimiz sonuç olan sürekli barışa ulaşma sözünü vermek gibi bir üstünlüğe de sahiptir. Şundan ki, cumhuriyetçi anayasaya göre,

'savaş ilan edilmeli mi, edilmemeli mi?' sorusu ancak yurttaşların oylarıyla yanıtlanabilir"(Kant, 1984:234). Devletlerin vatandaşları savaş olup olmaması konusunda bizzat kendileri karar verebilmelidir. Bu da bilinçli bir kamuoyu oluşumunu olarak cumhuriyetçiliği gerektirir. Kant'a göre insanları sürekli barışa götürecek tek anayasa cumhuriyetçi anayasadır ve tam da bu nedendir ki halkın rızası ile barışa gidilebilir.

Kant'a göre cumhuriyetçi anayasa ile yapılanmış tek tek devletler bir araya gelip, barış istemleri doğrultusunda bir üst hukuk kurarak bir kez barışı tesis edebilirler ve yapılacak düzenlemeler ile barışı koruyarak kalıcı hale getirebilirler. Çağdaş dünya söz konusu olduğunda devletler arasında Avrupa Birliği, NATO, Milletler Cemiyeti ve Dünya Ticaret Örgütü gibi bir takım birleşmelerin hukuksal antlaşmalar yoluyla yapıldığına hepimiz şahit olduk. Fakat ABD'nin Irak işgalinden ve İkiz kulelerin terör saldırısına uğramasından sonra açıkça görüldü ki yapılan anlaşmalar kişisel çıkarlar pahasına ihlal edilebiliyor ve bu anlaşmalar süper güç karşısında hükmünü yerine getiremiyor. Bundan dolayıdır ki çağdaş felsefede uluslar arasında barışı sağlamak adına uluslar arası hukuk üzerine yeniden düşünülerek fakat aynı zamanda çağa uydurulmaya çalışılarak bir takım teoriler geliştirilmiştir. Malum olacağı üzere bu teoriler kaynağını yine Kant'a dayandıracaktır.

Barış teorisyenlerinden olan Habermas uluslararası hukuk görüşlerini büyük ölçüde Kant'ın Ebedi Barış idesinden hareketle temellendirir. Her ne kadar Kant'ın görüşlerinden esinlenmiş olsa da birçok noktada Kant'tan ayrılır ve uluslararası bir barışın sağlanması için kendi tasarımı bir alternatif olarak ortaya koymaya çalışır. Habermas liberalizmi ve cumhuriyetçiliği karşılaştırarak eksikliklerini tasvir eder ve kendisinin "tartışmacı politika" olarak adlandırdığı yeni bir demokrasi şeklini önerir. Liberalizmin ve cumhuriyetçiliğin temelde ayrıldıkları noktanın demokratik sürecin işleyişinde olduğunu söyleyen Habermas, liberal yaklaşımın toplumun çıkarlarına göre programlandığını ve devletin burada kamu yönetimi mekanizması toplumun ise pazar ekonomisine göre yapılandırılmış ilişkiler sistemini olarak özel kişilere ve onların toplum içi çalışmalarına sunulduğunu söyler. Siyaset toplumsal özel çıkarların kolektif hedefler için siyasi egemenlik konusunda, uzman bir devlet mekanizması karşısında bir arada tutulması ve kabul ettirilmesidir(Habermas, 2002:151). Cumhuriyetçi yaklaşımda ise siyasetin böyle bir işlevi olmadığını ve toplumsallaşma sürecine temel oluşturduğunu söyler. Bu anlayışa göre siyaset, töresel bir yaşam bağlamının yansımasıdır. Siyaset, doğal dayanışmacı toplum üyelerinin birbirlerine bağlılıklarını benimseyecekleri ve devlet vatandaşı olarak, var olan karşılıklı kabullenme ilişkilerini iradeli ve bilinçli biçimde özgür ve eşit hak sahipleri ortaklığına götürecekleri ve geliştirecekleri ortamı oluşturur. Böylece pazar yerinden yönetilir ve devlet hiyerarşik bir güç olarak yapılır. Yani idari güç ve özel çıkarların yanında dayanışma toplumsal entegrasyonun yeni biçimi olur (Habermas, 2002:152).

Devlet vatandaşlığı statüsünün liberalizmde devlete diğer vatandaşlara karşı sahip olunan özel haklar ölçüsünde belirlendiğini söyleyen Habermas, bu

hakların dış baskılardan korunarak devletin müdahalesi dışında kaldığı için negatif haklar olduğunu söyler. Cumhuriyetçilikte ise devlet vatandaşlığı hakkı pozitif olarak yani esas olan dış güçlerden koruma maksadı değil ortak katılım için güvence vermektir. Hukuk düzeni söz konusu olduğunda liberal düzende bireysel olaylarda hangi bireyin hangi haklara sahip olacağı belirlenirken, cumhuriyetçi düzende eşit haklı, özerk ve saygıya dayanan toplum yapısında hem dokunulmazlığı sağlar hem de güvence altına alır. Yani liberalizmde öznel haklar geçerli iken cumhuriyetçilikte nesnel haklar geçerlidir(Habermas, 2002:152-154). Habermas cumhuriyetçi modelin en büyük avantajının iletişim yoluyla bütünleşmiş vatandaşlarla toplumun demokratik olarak kendi kendine örgütlenmesini öngörmesi ve farklı çıkarlar arasından tek bir çıkarın anlaşmasına dayandırmaması olduğunu belirtirken fazla idealci olduğu için de dezavantajının olduğunu ekler(Habermas, 2002:157).

Demokratik kamuoyu ve irade oluşumu sürecinde liberal yaklaşımda salt çıkar anlaşmaları, cumhuriyetçi yaklaşımda ise karşılıklı etik anlaşma söz konusudur. Habermas'ın ortaya attığı tartışım kuramı ise bu her iki öğeyi içine alarak danışma ve karar verme usulünü idealleştiren bir kavram altında toplar. Yani tartışımcı politika hem karşılıklı etik anlaşmayla hem de çıkarların dengelenmesi için iletişimsel anlaşma yollarına çeşitlilik verilmesiyle olanaklı olur(Habermas, 2002:158). Burada iletişim biçimlerinin kurumsallaştırılması için kamuoyunun ve irade oluşumunun kurumsallaşması gerekir. Habermas'ın önerdiği üçüncü demokrasi biçimi olan tartışımsal politika iletişim koşullarına dayanır. Habermas siyasi sürecin ancak bu koşullarda mantıksal ve adil sonuçlar üreteceğini söyler(Habermas, 2002:160). Bu üçüncü demokrasi biçimi cumhuriyetçiliğin kamuoyu ve irade oluşumunu odak noktası yapar ve liberalizmin hukuk devleti anayasasını öne çıkararak onları farklı biçimde birleştirir. Dolayısıyla tartışımcı siyasetin hayata geçmesi söz konusu kamuoyu ve irade oluşumunun kurumsallaşmasına bağlıdır. Bu da ancak iletişim araçlarının kurumsallaşması ile mümkün olacaktır.

Barışın tesis edilmesinde önemli sorunlardan birisi de ahlak ve politikanın çatışmasıdır. Bu bağlamda Habermas ve Kant ahlak ve politikanın birleştirilmesi gerektiğini savunurlar. Aralarındaki fark şudur: Kant politika ve ahlak arasında birbirini bağlayıcı bir ilişki olması, Habermas ise politikanın gerektiği ölçüde ahlaklaştırılmaya çalışılması gerektiğini düşünür. Öznel hakların modern hukuk düzeninin temelini oluşturduğunu ve bu öznel hakların amacının medeni haklarını kullanan kişileri ahlaksal buyruklara bağlamak olduğunu söyleyen Habermas'a göre hukuksal yükümlülükler, öznel özgürlüklere getirilen kısıtlamalar ile ortaya çıktığı için hukuk ve ahlak arasında bağlayıcılık değil bütünleyen bir ilişki söz konusudur(Habermas, 2002:170). Habermas hukukun ahlaka göre bireyler üzerinde hem sınırlı olarak müdahalesi olduğunu hem de daha kapsamlı olduğunu söyler. Hukuk sadece dışa yansıyan davranışlara düzenleme getireceği için sınırlıdır fakat bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemekten öte siyasi hedeflerin ve programların takipçisi olduğu için de kapsamlıdır. Buna bağlı olarak da hukuksal düzenlemeler yalnızca ahlaksal sorunlarla değil çıkarlar arasında yaşanan ihtilafların nasıl uzlaşmaya bağlanacağı sorunlarına da çözüm bulmaya çalışır. Bu

sebeplerdir ki Habermas “hukuku, ahlakın hukuksal tamamlayıcısı olarak ele almak daha doğru olur, çünkü pozitif sayılan ve meşru yollarla oluşturulan hukuk, ahlaki birey olan kişileri öznel vicdana dayandırılmış çeşitli taleplerden uzak tutabilir. Fakat bu yasa koyucu ve adaleti hukukun ahlakla uyum içerisinde olması endişesinden koruyamaz. Hukuksal düzenlemeler salt ahlaksal ilkelerle çelişmeyerek meşrulaştırılmaz”(Habermas, 2002:172) diyerek hukukun meşruluğunu ahlakla değil özgürlükle tamamlaması gerektiğini düşünür. Çünkü ahlak bir kişinin bizzat ya da ortaklaşa koyduğu normlara uymayı herkese benimsetmek ister. Hukuk kurallarında olduğu gibi yazılı bir bağlayıcılık olmasa da özgürlüğü kısıtlayıcı bir bağlayıcılık söz konusu olur. Yani yasa koyan ile ona uymak zorunda olan kişiler arasında zorunluluk vardır. Dolayısıyla ahlakta tek elden çıkan bir özerklik varken hukukta özel ve kamusal özerklik olarak ikili bir yapı vardır.

Kant ahlak söz konusu olduğunda Habermas gibi bir tekelden özgürlüğün dayatmacı gücünü anlamaz. O her bir kişisel ahlaki eylemin evrenselleştirilmesi gerektiğini vurguladığı için bu evrenselleşme sürecinin dayatmacı olduğunu düşünmez. Ona göre politika tek başına ahlaktan yoksun olursa çıkar hesaplamaları ön planda olur ve kişisel çıkarlar dizginlenemez. Kant eylemin özünün niyetinde saklı olduğunu ve iyi niyetin yani iyiyi istemenin evrensel ve zorunlu ahlak yasası olduğunu söyler. Fakat Kant’ta bu iyiyi isteme zorunlu ve kesin bir buyruk olduğu için negatif bir anlam yüklenir. Oysa Habermas bunun pozitif bir hukuk sistemi pozitif anlam yüklenmesi gerektiğini düşünür. Bu yüzden de ahlakın bağlayıcı değil tamamlayıcı olması gerektiğini söyler. Kant ise bu bağlayıcılığı ifade ederken şöyle der: “gerçek politika ahlaka gerekli saygıyı göstermeden bir adım bile ileri adım atamaz; aslında güç ve karmaşık bir sanat olan politika, ahlakla birleştiği zaman böyle olmaktan çıkar; ahlakla politikanın bağdaşmadığı durumlarda, ahlak, politikanın çözemediği düğümler çözer ve koparır. Politika ahlak önünde dize gelmelidir; ancak böylelikle ki politika sönmek bilmez bir ışıkla parıldayacağı yüksek bir düzeye, yavaş yavaş bile olsa yükselmeyi umabilir”(Kant, 2005:320).

Kant aslında ahlak ve politikanın çatışma içerisinde olduğunu, çatışmalarını gerektiğini ve bunun da ancak politikanın özüne uygun yapılmasında çözümleneceğini düşünür. Buna göre ebedi barış ve özgürlük ancak politikanın özünde iyiyi istemesi ile mümkün olacaktır. İnsan akli doğası gereği zaten savaşı arzu edeceği gibi barışı da isteyecektir. O halde ahlaklı eylemde bulunmak insanda var olan bir olanaktır. Savaş ahlaklı bir eylem olmadığına göre önlendiği sürece sürekli barış sağlanmış olacaktır. Yani Kant sürekli barışın sağlanmasını insan doğasında görür ve insanlar akıl sahibi bir varlık olarak aklın buyrukları yönünde doğaya uyumuş olur. İnsan doğaya uyarken hem kendisine karşı hem de başka insanlara karşı yükümlülük alır. Kant bunu pratik buyruğunda kesin bir dille ifade eder: “her defasında insanlığa, kendi kişinde olduğu kadar başka herkesin kişisinde de, sırf araç olarak değil, aynı zamanda amaç olarak davranacak biçimde eylemde bulun”(Kant, 2009:46). İnsanlar Kant’a göre bu buyruğa uygun davranabilmeye zaten doğaları gereği olanak olarak sahiptirler. İnsanlığı amaç olarak görme ise ancak ahlaklılıkla mümkün olacaktır. “Akıl sahibi bir varlığın kendisinin amaç olabilmelerini sağlayan tek koşul ahlaklılıktır, çünkü ancak onunla

bu varlık amaçlar krallığında yasa koyu bir üye olabilir. Böylece ahlaklılık ve insanlık aynı şeyi sağlayabileceklerine göre değerli olan tek şeydirler”(Kant, 2009:52). Kant sürekli olarak sağlanacak barışın ancak özgür dolayısıyla ahlaklı bir dünya ile mümkün olacağını ifade eder. Bu da insanların eylemlerinde bireysel çıkarları ile değil kendilerini amaç olarak gördükleri kadar diğer insanları da amaç olarak görmeleri ile sağlanabilecektir. Bu bağlamda denilebilir ki politika ahlak olmadan işlevini bireysel çıkarlara göre yönlendireceği için politika ahlakla iç içe olmalıdır.

Ulusların bir araya gelerek oluşturacağı bir birlikte, bu birliğe katılan her devlet kendi güvenliğini güvence altına almak için tüm devletlerin dolayısıyla tüm insanların hakkını koruyan bir anayasa yapılmasını isteyecektir. Bu bağlamda denebilir ki kendi hakkını koruyan bir devlet başka devletlerin hakkını da korumuş olur.

Habermas uluslararası hukuk oluşturma sürecinde ulusların konumunun ne olacağı hakkında (her ne kadar Kant’tan esinlenerek düşüncesini tesis etmiş olsa da) Kant’tan ayrılır ve Kant’ın Dünya Cumhuriyeti projesini haklı olarak eleştirir. O Kant’ın dünya cumhuriyetinin küresel olarak büyütülmüş bir anayasal devlet olduğunu ve aslında buna gerek olmadığını düşünür. Ona göre ihtilafları ve savaş durumunu ortadan kaldırmak için bir hukuk sistemi mutlaka gereklidir fakat bu hukuk sistemi tek tek devletlerin birleşerek oluşturduğu bir dünya devleti olmak zorunda değildir. Bunun yerine Habermas kendi oluşturduğu “çok düzlemli sistem” teorisini koyar. Buna göre ulusları barış ile bir arada tutacak olan; çok kültürlü toplumlarda ve devletlerde olması gerektiği gibi yetkin olan kültürün siyasi oluşumu değil ulusların ve dolayısıyla kültürlerin üstünde bir siyasi kültürün oluşturulmasıdır. Ancak bu şekilde uluslararası eşitliğe ve özgürlüğe dayanan bir barış ortamı sağlanabilir(Habermas, 2006:127-131).

Habermas uluslararasıdaki anlaşmazlıkların esas olarak kültürler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını söyler. Günlük yaşamımıza nüfuz etmiş olan kültürümüzün, kendi yaşam biçimimizin ve geleneğimizin dışına çıktığında birden bire iflas edebileceğini ifade eder. Bu anlamda diyalogları gerçekleştirebilmek için karşılıklı olarak kültürleri anlamak gerekir. Habermas bir yorumun her iki tarafın yorum bilgisel ön kavrayışları arasındaki mesafeyi her durumda kapatabilmesi gerektiğini söyler ve sonuçta her yorumun bir tercüme olduğunu ekler. Bir diyalog içerisinde “konuşan” ve “duyan” rollerini kabul eden tarafların olduğunu söyleyen Habermas, bu tarafların birbirini anlamada zorluk çektiğini fakat tarafların adım adım ilerleyerek kendi orijinal perspektiflerini genişleterek bu zorluğun üstesinden gelebileceklerini ifade eder. Bir tarafın perspektifi genişlerken diğer tarafın perspektifiyle örtüşmesi gerekir. Yani konuşan ve duyan taraflar karşılıklı olarak perspektiflerini değiştirebilmelidirler. Bu karşılıklı perspektif değiştirme dinamiği içinde, etnik-merkezci olmayan ya da dönüşme öngörmeyen bir yoruma ulaşılması mümkün olur. Buna da “özneler arasında paylaşılan yorum” denir.

Tartışmacı politika görüşü barış sürecinde etkili bir araç olarak karşımıza çıkar. Kant’ın etkilerini taşıyan tartışmacı politika siyasette tercih edilmesi gereken

bir yol olarak temellerini Aristoteles'ten alır. Kant'a gelindiğinde özneler arasında çatışmaların giderilmesi için aklın mahkemesi metaforu öne çıkar ve Habermas'ta da bir iletişim ya da uzlaşma etiği olarak iletişimsel eylem kuramı ya da diyalog modeli kendini gösterir. Kant herhangi bir anlaşmazlık durumunda tıpkı bir mahkeme gibi tarafların aleni bir şekilde görüşlerini dile getirmesini ve tarafların bu görüşleri etik olarak tartışmasını ve birbirlerini ikna etmesini öngörür. Burada aslında görüşleri dile getiren, tartışan ve ikna eden aklın kendisidir ve diğer akla yöneliktir. Fakat aklın kendisi diğer akıllara yönelirken aslında kendisine yönelmiş olur yani akıl hem sorgulayan hem de sorgulanan olarak hem özne hem de nesne konumuna gelir. Ancak akıl kendini sorgulayarak ve ikna ederek tüm insanlık için evrensel iyiyi bulabilecektir(Kant, 2005:79-80). Habermas ise ihtilaf yaşayan taraflar arasındaki uzlaşmaların ancak yorum bilgisel bir uzlaşma çabaları ile sona erebileceğini söyler. Açıkça görülen şiddetlerin yanında iletişim de içerisinde bir şiddet barındırabilir. Bu sebepten dolayıdır ki şiddetin önlenmesi ancak yalnızca uzlaşmanın hedeflenmesi ve o yönde ilerleme kaydedilmesi ile mümkün olur.

Habermas devletin yapılanmasının, partilerin iç ve dış ilişkilerinin, kamuoyu oluşturma sürecinin ve devletlerarası ilişkilerin aleniyet içerisinde yürütülmesi gerektiğini "*Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*" adlı eserinde dile getirmiştir. Kant da "*Ebedi Barış*" adlı yazısında aleniyetin önemini vurgular, aleniyet olmazsa hukukun da olmayacağını söyler ve ekler "çünkü adalet herkesin önünde açıktan, yani aleni olarak düşünülebilir; bunun tersi durumda hukuk da ortadan kalkar; çünkü adalet olmadan hukuk da olmaz"(Kant, 2005:321). Kant herhangi bir hukuksal iddianın aleni olarak ortaya atılması gerektiğini söyler. Akıl bu iddianın haklılığını aleni olduğu için sınavabilecektir. Dolayısıyla aleniyet içerisinde olmayan kurallar adalete yani hukuka aykırı olur. "Başka insanların haklarıyla ilgili olan ve dayandığı genel kurallar aleniyetle uzlaşmayan bütün eylem ve davranışlar hak ve adalete aykırıdır" (Kant, 2005:322).

Burada önemli olan bir kuralın aleni olmasının, bu kuralın haklı olarak algılanmaması gerektiğidir. "Çünkü mutlak olarak her şeyin üstünde bir güce sahip olan bir kimse, kurallarını gizlemeye de gerek duymaz" (Kant, 2005:325). Mevcut iktidar ya da güç kurallarının içeriği yanlış olsa da gücüne güvenerek bu kuralları aleni olarak uygulayabilir ve bildirebilir. Bu yüzden politikanın ahlakla bağdaşması gerekir. Kant "politikanın ahlakla bağdaşması ancak federatif bir birlikle gerçekleşebilir; işte bu birlik de hukuk ilkeleri bakımından a priori ve zorunludur; her türlü politikanın hukuksal temeli, en geniş anlamıyla, bu tür meşru bir federalizme dayanır; başka türlü olursa bütün ustalığı sakıncalı olmamadan ve gizli haksızlıktan ibarettir"(Kant, 2005:327) der. Buna göre devletler üstü bir birleşmede aleniyet şarttır ve ancak bu şekilde oluşabilecek haksızlıklar ve ihtilaf giderilebilir. Habermas da Kant gibi devletler üstü bir politikada ve devlet politikasında aleniyetin önemli olduğunu ve demokratik kanaat ve irade oluşumu için şart olduğunu söyler.

SONUÇ

Çağdaş dönemde tecrübe edindiğimiz olaylar bizlere göstermektedir ki değil ebedi barış idesine mevcut durumda barışın tesis edilmesinden dahi oldukça uzakta durmaktayız. Fakat Kant 200 küsür yıl önce bu teorisini ortaya atarken henüz hukuksal araçlarla günümüzdeki gibi oluşumların gerçekleşmediği de aşikardır. Ebedi barış teorisi dolayısıyla Kant günümüzün en büyük sorunu olan savaşa ve şiddete çözüm bulmaya dair çağdaş dünya için referans olmuştur. Realiteden yola çıkarak Kant kadar idealist olup ebediyete kadar sürecek olan bir dünya barışına inanmasak dahi bunu umut etmek gerekmektedir. Elbette ki Kant da ebedi barış tasarısının tam anlamıyla gerçekleşmeyeceğinin farkındadır. Fakat yine de ebedi barışın gerçekleşeceğine inanmanın ve umut etmenin dünyanın daha iyi bir hale gelmesi için rehber olabileceğini vurgular. Ebedi barış ulaşmayı hedeflediğimiz bir ide olarak tepede duracak ve bu sayede insanlar hep daha iyisi için çaba göstereceklerdir. “Sürekli ya da Ebedi Barış, boş bir fikir (ide) değil, ama çözümünü yavaş yavaş elde eden ve amacına her an biraz daha yaklaşan bir sorundur; çünkü aynı ilerlemenin gitgide kısalan zamanlarda, yakın bir gelecekte gerçekleşeceğini ümit etmek gerekir”(Kant, 2005:327). Habermas da Kant gibi savaşların bitmesi ve barışın sürekliliğinin sağlanması için bu ideal perspektifi benimser ve tasarısının hayata geçirilmesi için umut taşır.

Dünya cumhuriyeti idesinin Kant’ın da farkında olup ifade ettiği gibi birçok tehlikesi vardır. Devletler bir üst cumhuriyetin anayasasına ve egemenliğine girdikleri için kendi rızalarıyla haklarından vazgeçmiş olurlar. Öz yargılama ve cezalandırma hakları da dünya cumhuriyetine devredilmiş olur. Ayrıca en önemli problem ise küreselleşen tek bir büyük devlette iltica sorunu ve yöneticinin despot olma riskidir. İltica sorunu hakkında Kant uluslar arasında doğal bir hak olarak ziyaret etme hakkını anlar. Ona göre dünya tüm insanlığın ortak malıdır ve insanlar dünyanın fiziksel şekli dolayısıyla yan yana yaşamaya mahkumdurlar. Bu bağlamda bir devletin diğer devletlere ziyaret hakkını tanıması gerekir. “Bütün insanlar yeryüzünün ortak sahipleri olma bakımından, birbirlerinin topluma kabul etmelerini isteme söz konusudur. Dünya küre biçiminde olduğundan insanlar sonsuz biçimde dağılamazlar, eninde sonunda bir arada yaşamaya katılmak zorundadırlar; ama başlangıçta dünyanın hiçbir ülkesi üzerinde kimsenin ötekinden fazla hakkı yoktur”(Kant, 1984:241). Bu durum uluslar birliği için mümkün olabilir fakat dünya cumhuriyeti için tam olarak iltica hakkını temellendirip dünya cumhuriyeti idesini meşrulaştırmaz. Çünkü devletlerin herhangi birisinde despotik bir yönetim sonucu ya da iç savaş sonucu insan haklarına aykırı bir durum yaşandığında insanlar başka bir devlete iltica hakkını kullanabilirler ve başka devletlerden yardım isteyebilirler. Oysa küreselleşen bir dünya devletinde eğer despotik bir yönetim ve bizzat yönetim tarafından insan hakları ihlali söz konusu olursa yardım istenecek veya iltica edilecek başka bir devlet olmadığı için büyük tehlike arz eder. Bu durumda bir dünya cumhuriyetinin yerine Kant’ın kendisinin de ifade ettiği gibi uluslar arası anlaşma daha makul olacaktır.

Bireyler arasındaki ilişkiyi düzenleyen yoluna sokan bir organ olan hukuk devletler arasındaki ilişkiyi de düzene sokmak için ideal bir araçtır. Devletler

dolayısıyla kültürler arasında barışın sağlanması için hukuksal sistemin şart koşulmasının bir diğer ve belki de en önemli nedeni ise dünyanın pluralistik bir yapıya sahip olmasıdır. Bugün geldiğimiz noktada fark ettik ki diller ve dinler o kadar çeşitlidir ki dünya barışı için çoğulcu bir perspektif kaçınılmaz olmuştur. Bu çeşitlilikte insanları barış içerisinde tek bir çatı altında toplamak ancak hukuk ile mümkün olacaktır. Fakat bu hukuk çoğunlukta ya da devletler üzerinde hâkim olan bir kültürün eseri değil kültürlerüstü dolayısıyla uluslarüstü bir bakış açısının eseri olacaktır. Bu anlamda hiçbir kültürün, dilin ve dinin bir diğerine nazaran üstünlüğü söz konusu olamayacaktır.

Kültürler üstü bir hukuk sisteminin oluşmasında amaç usullük ilkesinden hareketle ortak bir mekan olarak dünya üzerinde barışı sağlamak olduğuna göre birbirinden çok farklı olan kültürleri birbirine bağlayacak ve barışçıl anlaşmayı sağlayacak olan şey iletişimdir. İletişim herhangi bir üstünlük sağlamak amaçlı değil tam tersine uzlaşmayı ve barışı amaçlarsa işlevini yerine getirmiş olur. Uluslar arası hukuk topluluklarında iletişimin aleni olarak gerçekleşmesi yani iletişim ve tartışım mekanlarının açık olması gerekir. Aynı zamanda hoşgörü ilkesi iletişimi destekleyen bir araç olarak uluslar arası ilişkilerde yerini almalıdır. Hoşgörü ilkesinde esas olan bir diğer kültürü dolayısıyla bakış açısını anlamak ve en önemlisi onu içselleştirmek değil fakat olduğu gibi kabul etmektir. Her bir farklılık bir çeşit olarak insanlığa büyük katkılar sağlamaktadır. Bu anlamda farklılıklar korunup farklılıkların üstünde bir anayasa oluşturulursa barış için ilk adım atılmış olabilir. Pluralist yapıya sahip olan dünyamızda tam da kendi içerisinde taşıdığı özelliğinden dolayı uluslararası bir anlaşma olmadan barışın tesis edilmesi olanaksız görünmektedir. Bu anlaşma insan haklarını, eşitliği, bağımsızlığı ve özgürlüğü gözettiği sürece kalıcı bir dünya barışı için umut taşımamızı sağlayacaktır.

Kaynakça;

Çörekçioğlu, H. (2010). Kant Felsefesinin Politik Evreni. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Habermas, J. (2002). “Öteki” Olmak “Öteki”yle Yaşamak Siyaset Kuramı Yazıları, Çev. İlnur Aka. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Habermas, J. (2006). Bölünmüş Batı, Çev. Dilman Muradoğlu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kant, I.(1984). Immanuel Kant Seçilmiş Yazılar, Çev. Nejat Bozkurt. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kant, I. (2005). Immanuel Kant. Seçilmiş Yazılar, Çev. Nejat Bozkurt. İstanbul: Say Yayınları.

Kant, I. (2009). Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi, Çev. İoanna Kuçuradi. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.